

LIGA ROMÂNĂ

REVISTĂ SĂPTĂMÎNALĂ

PENTRU

INTERESELE UNITĂȚII CULTURALE A TUTUROR ROMÂNILOR

APARE ÎN FIE-CARE DUMINECĂ

Anul II. — No. 19.

11 Maiu, 1897

10 MAIU

Dalbă zi de bucurie și de fală a inimilor românești este această zi de 10 Maiu.

Fie-care Român o salută cu dor și cu mândrie, pentru că ea însemnează aniversarea unei epoce mărețe în dezvoltarea poporului român.

Ce am fost și ce suntem! Aceasta e reflecțiunea pe care trebuie s'o facă, mai ales în această zi, fie-care Român conștient de legăturile comunității sale naționale, conștient de datoriile sale către neam și țară.

Noi, generațiunea mai tânără, numai din scrisele și spusese altora, numai din studiul istoriei naționale ne putem face o idee de contrastul dintre epoca precedentă și dintre timpul în care trăim noi.

S'a zis, că istoria noastră e un fel de epopeie, o înălțuire de dificultăți și suferințe, de speranțe și de titanice eforturi. Cine ar putea tăgădui această aserțiune? Nimeni din cei ce cunosc trecutul nostru.

Incelestați între trei mari împărății, între popoare stăpânite de despoți, Românii aveau să suporte o întreită nefastă influență politică, și erau adese-ori la discrețiunea celor ce se băteau cu foc și cu sabie, pe pământ românesc, pentru ambițiunile și rivalitățile lor, ambițiuni și rivalități nu numai străine ci diametral opuse aspirațiunilor noastre. Puține popoare pot zice că au avut de apărut o mai grea și mai primejdută si-

tuațiune, de cum era a noastră în trecut.

Și cu toate acestea ne-am apărut cu succes. Am resistat cu antică tărie romană, și cu cât ne vom da seamă mai mult de dificultățile externe, din care rezultase starea noastră de întuneric și umilire din trecut, cu atât vom ști prețui mai mult epoca de recunoaștere națională în care ne găsim acum.

Era un timp, cînd Domnii Țărilor Române se temeau pînă și de consuliilor citor-va imperii; cînd Principatele Române erau considerate, de diplomația europeană, drept obiect de compensațiune și cînd stările noastre lăuntrice se găseau într'un trist și isbitor contrast față cu ale altor State.

Nu e mult de atunci, — și totuși azi ni se par legende și povești actele și documentele ce ne vădesc situațiunea noastră de atunci, în raport cu cea de astăzi.

Principatele Dunărene au sfărîmat cătușele vasalității lor, s'au unit și constitue azi o Românie liberă și independentă, tare în lăuntru și respectată în afară. Schimbările de Domni au încetat, și azi avem pe tronul României unite o Dinastie consolidată și glorioasă nu numai prin origina ei, ci mai ales prin Domnia înțeleaptă a Intemeietorului ei, a primului nostru rege.

Grație acestei stabilități a tronului român și grație patriotismului cald și luminat

al bărbaților noștri de Stat din toate partidele, Statul Român a ajuns, sub conducerea înțeleaptă a Regelui Carol, să fie azi un factor de o neînchipuită importanță între națiunile europene, și ast-fel visul cel mai îndrăzneț al părinților noștri s'a realizat deja în parte: avem azi un Stat Român modern, punct de cristalizare al tuturor aspirațiunilor neamului românesc.

În bisericile noastre se înalță cântări de

laudă și de mărire lui Dumnezeu, drapelele țării filfie în aer, și fanfare de veselie resună, vestind ziua de 10 Maiu, zi falnică de serbătoare națională.

Să o salutăm cu drag și cu mândrie, căci ea este pentru noi toți un scump simbol al izbînzilor noastre, ea ne aduce aminte trecutul, ne pune în relief prezentul și ne deșteaptă la conștiința datoriiilor noastre pentru viitor.

Regulus.

NOUA ORIENTARE POLITICA

III

Disensiunile și luptele naționaliste din Austria nu sunt de ieri de alaltăieri. Ele datează de cel puțin cinci-zeci de ani. Ar fi deci rațional să presupunem, că oamenii de guvernămînt din Austria se vor fi ocupat nu numai cu detaliile acestor lupte, ci vor fi avut răgaz și prilej să studieze și mobilul lor și toate împrejurările în cari ele s'au purtat. În consecință, ori-și-ce om nepărtinitor va fi crezînd, că bărbați de Stat ai Austriei vor fi și avînd idei concrete în privirea înlăturării acestor sfîșieri dintre naționalitățile cari constituiesc temelia Austriei.

Din nenorocire, și oamenii de Stat ai Austriei se vede, că au alte treburi și nu se interesează de această chestiune, decît atunci, cînd impetuositatea luptelor parțiale dintre singuraticile naționalități îi trezește din preocupările lor de altă natură.

Toată lumea politică din Austria admite, că chestiunea naționalităților este o chestie de viață și de moarte pentru imperiul vecin. Însă acest netăgăduit adevăr n'a ieșit încă din domeniul frazelor de ocazie, și n'a intrat încă în conștiința celor ce mereu poartă soarta imperiului în gura lor.

Dacă cercurile hotărîtoare din Austria ar fi ajuns la plenitudinea conștiinței acestui

mare adevăr, chestiunea naționalităților de acolo ar fi trebuit să dea naștere unei întregi literaturi speciale, ea ar fi fost discutată temeinic din toate multiplele și variatele ei puncte de vedere.

Dar tot ce s'a scris în această privință se reduce la cite-va broșurele de interes momentan. Discuțiile din parlament și articolele din presă n'au prea abordat nici ele această chestiune cu serioșitatea și obiectivitatea recerută.

Fie-care partid naționalist s'a mărginit să-și fixeze revendicațiunile în formă de program național-politic, dar mai nimeni nu s'a gîndit la o sinteză a acestor revendicațiuni.

Da, se auzea și în Austria din cînd în cînd cuvîntul «federalism», dar rar s'a găsit cine-va să-l precizeze și să-l concretizeze specificilor împrejurări în cari o formă oare-care a lui avea să fie aplicată.

Federalismul este un termen general și de o foarte mare elasticitate. El nu reprezintă o noțiune singură, ci o întregă sferă de noțiuni, cari se deosebesc foarte mult unele de altele.

El semnifică o întregă categorie de forme de Stat. Caracterul comun al acestor forme de Stat este *autonomia*, dar pre-

cum în principiul autonomist sunt o mulțime de gradațiuni, tot ast-fel și în federalism.

Uniunea personală, uniunea reală, federațiunea sau confederațiunea de State, Statul federal, Statul unitar descentralizat s. a. m. d. sunt tot atâtea forme de Stat ce intră în sfera de înțeles a cuvântului federalism.

Dar când e vorba de federalism în aplicațiunea lui la stările naționale din Austria, se mai ivește o altă chestie de o fundamentală importanță în această privință. S'a zis adese-ori, că Austria constituie un anacronism politic. Așa este. Regatele și țările pe cari Dinastia de Habsburg le-a adunat, mai ales prin căsătorii, sub sceptrul ei, poartă și azi caracterul arbitrarului, în urma căruia ele au fost înădite în concepția actuală de «împărăție».

Aceste regate și țări sunt tot atâtea resturi de închiegări politice cu desăvîrșire volnice. Hotarele acestor regate și țări nu se acoperă cu hotarele etnografice. Ele sunt pur și simplu istorice și arbitrare.

În mai fie-care asemenea regat și țară există două sau mai multe naționalități. În mai fie-care regat sau țară găsim mai ales o naționalitate, care susține cu ostentațiune că țara sau regatul e al ei, și că a doua sau a treia naționalitate n'ar fi avînd drepturi «istorice», deci n'ar fi avînd nici un titlu la o existență națională, necum la autonomie.

Așa d. p. Maghiarii se identifică cu Ungaria și se cred singura națiune legitimă în acea țară. Polonii se cred singuri stăpîni ai Galiciei și nu vor să auză nimic de o existență națională a celor 4 milioane de Ruteni de acolo. Cehii vorbesc de restabilirea regatului boem și nu sunt de loc afectați de fatala dependență în care au să ajungă cele 3 milioane de Nemți din Boemia, Moravia și Silesia, dacă aceste țări ar fi unite spre a forma vechiul regat al lui *Wenceslaw*. Tot cam așa sunt ra-

porturile «istorice» și între Nemți și Sloveni, între Sloveni și Italiani, etc.

Restabilirea unor asemenea regate și țări poate fi o interesantă restaurațiune de situații istorice, dar în nici un caz ea nu ar putea însemna o împăcare a naționalităților, o soluțiune serioasă a chestiunii.

Din păcate, ori decîte ori s'a zis în Austria cite-ceva despre federalism, s'a avut în vedere mai în totdeauna acest federalism istoric, și anume o restabilire a regatelor și țărilor în vechia lor autonomie și în arbitrarile lor frontiere istorice.

După semnele ce se manifestă *acum* în Austria, e foarte probabil, că federalismul ce va avea să fie introdus acolo are să fie o federațiune a acestor istoricești regate și țări.

Majoritatea Camerii austriace zice în proiectul său de adresă, care chiar acum se discută: «Camera deputaților e pătrunsă de convicțiunea, că numai prin o reciprocă recunoaștere a drepturilor *istorice* și înăscute ale popoarelor Austriei în toate regatele și țările imperiului se va putea încheia pacea națională.... *Conservarea drepturilor istorice speciale și a întregității regatelor și-țărilor*, și menținerea legăturii reale ce le uneste, sunt garanțiile pentru ajungerea acestui înalt scop.»

Această accentuare a momentului *istoric* și a «*întregității*» însemnează tendința de a se înlocui constituția actuală a Austriei cu o *uniune reală* pe baze istorice.

Și dacă *această* formă de federalism se va introduce pe *această* bază istorică, se va isprăvi chestiunea naționalităților? Ne îndoiim.

Naționalitățile din Austria nu sunt identice cu «regatele și țările» actuale, și e evident, că o eventuală restabilire a drepturilor istorice ale acestor «*regate și țări*» nu va însemna, pentru-că *nu va putea* să însemneze, o recunoaștere leală a drepturilor *naționalităților*.

Introducerea unui asemenea federalism istoric nu numai că nu ar putea reconcilia pe deosebitele naționalități, dar le-ar învrăjbi poate și mai mult.

Prin o asemenea consacrare a dreptului istoric s'ar crea în locul unui Stat poli-național austriac, mai multe State poli-naționale, mai multe terenuri de lupte naționale. S'ar da satisfacțiune națiunilor ce se numesc «individualități istorice-politice» în detrimentul celorlalte.

Polonii și Cehii ar ajunge cu chipul acesta în pozițiuni analoage cu acea în care se găsesc azi Maghiarii. Și precum aceștia, sprijinindu-și hegemonia de rassă pe dreptul istoric, oprimă pe Români și Slavi, tot ast-fel, vrînd-nevrînd, Cehii ar domina pe Nemți, Polonii pe Ruteni, etc.

Da, e incontestabil, că unica posibilitate de a rezolvi chestia naționalităților din Austria este federalismul, însă numai cea mai liberă formă a lui și numai în cazul,

că el va ținea seamă de aspirațiunile autonomiste ale fiecărei naționalități din imperiu.

Dar să așteptăm desfășurarea evenimentelor. Vom vedea dacă cercurile hotărîtoare de la Viena vor într'adevăt să dea acum, în noua orientare politică din Orient, o soluțiune serioasă chestiunii celei mai vitale a Austriei.

Negreșit, aceasta ar fi pentru naționalitățile din Ungaria o rază de speranță... dar nu e mai puțin adevărat că astăzi, mai mult ca ori-și-cînd, soarta lor e în minile lor, și în mare parte de la energia lor va atîrna marea chestiune de a se ști: dacă federalismul va avea să rămînă restrîns la Austria propriu zisă!

Naționalitățile, și în special frații noștri de peste munți, ar avea acum prilej de a face să se auză cuvîntul lor.

D. D.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

FILOSOFIA LUI PLATON

(Resumat din cursul de «ISTORIA FILOSOFIEI ANTICE» ținut de d-nul C. Rădulescu Motru.)

(Sfîrșit)

VII

E t i c a

Filosofia lui Platon, prin origina și metoda sa este cu deosebire o filosofie etică. Prin origină, ea este continuarea filosofiei lui Socrate, filosofie care nu avea în vedere decît problemele etice; iar ca metodă, principalul rezultat la care ținteau toate teoriile sale, consta mai mult în dobîndirea unei convingeri etice, decît a unei certitudini științifice.

Scepticismul lui Protagoras, atît pentru Socrate cît și pentru Platon, era periculos prin aceea, că ducea direct la un scepticism moral; și contra acestuia din urmă, o reacțiune era necesară în timpul de atunci la Atena. Trebuia dovedit, că virtutea este știință, și că ea nu variază de la om

la om, pentru a nimici ast-fel scepticismul sofist, și a produce din nou convingeri morale puternice: de aceea Socrate susținea posibilitatea unei științe, bazată pe înțelegerea tuturor oamenilor, și Platon existența lumii ideale în deosebire de lumea sensibilă. În existența lumii ideale stă posibilitatea unei adevărate științe, și prin consecință a unei științe etice.

Intreaga dialectică pe care am văzut-o întrebuițată pentru a dovedi existența adevărului în contrast cu opiniunile și părerile individuale, se poate reîncepe acum pentru a dovedi existența adevărului etic în contrast cu practica curentă a omului care se conduce după plăcere și scopuri momentane. Căci trebuie să existe, gîndește Platon, o știință a moralității omului, fiindcă alt fel ar trebui să admitem o continuă fluctuațiune între bine și rău, între o ispită

și alta; ceea ce ar fi absurd, după dînsul.

Conduita omului nu poate avea de scop plăcerile momentane, pentru că aceste plăceri nu au în ele însăși nici o măsură și se găsesc într'o perpetuă curgere (*γένοις*); ceea ce poate da un scop definit conduitei omului trebuie să fie de o natură superioară plăcerilor sensibile, prin urmare trebuie să participe întru ceva la lumea neperitoare a ideilor. Și odată această participare recunoscută, este recunoscută în același timp și posibilitatea unei adevărate cunoștințe asupra sa: scopul conduitei omului trebuie să consiste așa dar în urmărirea unor bunuri ideale și care se pot cunoaște numai prin rațiune.

Lumea ideilor este pe deoparte o conștiință dedusă din imposibilitatea stabilirii unei științe pe baza datelor simțurilor; pe de altă parte însă ea este o cerință a sufletului omenesc. Fără ea, Platon ar fi rămas fără răspuns față de scepticismul lui Protagoras. Lumea ideilor era postulatul necesar pentru stabilirea unei științe teoretice și a unei morale practice; ea este antecedentul logica amîndurora acestor din urmă. În fapt însă nu de la ea pleacă Platon; ci ceea ce l'a determinat pe dînsul să ajungă la lumea ideilor este cerința sufletului său de a găsi un fundament pentru morală și a evita ast-fel scepticismul sofist. Și această cerință nu era numai a lui, ci a secolului întreg în care dînsul trăia!

Acestei cauze se și datorește succesul filosofiei sale.

Deosebind între idee și materie, suflet și corp, Platon găsea acum un nou fundament pentru Etică.

Menirea omului i se arăta lui sub o nouă lumină, de cum să arătase moralistilor de altă dată. Înălțarea spre lumea ideilor; disprețuirea vieții materiale pentru a trăi o viață curat sufletească... erau motive noi de moralitate și ele rezultau toate din principiile filosofiei sale; motive atât de bine venite pentru societatea aceluia timp. Un Elin din epocile anterioare își găsea toate motivele activității sale în afară de orice preocupare asupra vieții sale sufletești; un Elin din secolul lui Platon însă, sub povara atîtor nenorociri căzute asupra Atenei, era mai dispus să urmeze noilor doctrine fondate pe deosebirea dintre suflet și corp, și să

considere ca un ideal de moralitate conduita filosofului disprețuitor de toate cele lumești și îngrijat numai de fericirea sufletului său nemuritor. În locul idealului pus înainte de vechii poeți ai Eladei, idealul curajului și forței fizice; era timpul venit acum să se pună înainte idealul omului blind la suflet și încrezător în fericirea pe care o aduce cu sine: liniștea sufletească reculegerea, gîndul unei vieți dincolo de mormînt...

Acest din urmă ideal ni-l arată Platon, cu toată măiestria de care era capabil geniul său, în dialogul, *Phedon*. Dialogul descrie ultimele ore din viața lui Socrate; ultima întreținere a acestuia cu discipolii săi, înainte de a-și da el singur moartea Socrate așteaptă cu resignare momentul morții, căci el e convins că sufletul său este neperitor. Moartea nu-l spăimîntă; fiind-că el știe, că ceea ce numim noi moarte, nu este decît separațiunea sufletului de corp, eliberarea sufletului din închisoarea pe care i-o împusese viața sa pămîntească; și această eliberare el o așteaptă cu bucurie. Separat de vestmintul corporal, sufletul său n'are să mai fie ispitit de poftele și pasiunile lumești, ci limpede de ori ce materialitate are să reflecteze în sine numai adevărurile lumii eterne a ideilor și are să trăiască o viață imaculată... De aceea, în toată liniștea Socrate bea otrava, care are să-i aducă moartea și privește fără mîhnire pe prietenii care rămîn; căci moartea nu separă pe oameni, cînd sufletele lor rămîn eterne!

Cu acest nou ideal era asigurată pentru tot-deauna popularitatea eticei lui Platon.

În partea sa specială, etica lui Platon urmează psihologia sale. Sufletul fiind împărțit în trei părți, fiecareia din aceste părți corespunde o virtute fundamentală.

Ast-fel pentru partea rațională a sufletului corespunde virtutea înțelepciunii (*σοφία*); pentru curaj energia voinței (*ἀνδρία*); iar pentru simțuri cumpătarea (*σωφροσύνη*).

O dreaptă cumpănire a acestor trei părți are de rezultat apoi virtutea dreptății (*δικαιοσύνη*).

Idealul rămîne însă în virtutea care corespunde părții raționale a sufletului, fiind-că prin ea omul se apropie de înțelegerea bunului suprem, ideea cea mai naltă, între

toate ideile lumii transcendente. Către aceasta idee a bunului suprem omul moral își îndreptă toate străduințele, el se simte atras spre dînsa atît prin rațiune cît și prin pornirile sale afective. Ideia bunului suprem este divinitatea care încălzește aspirațiunile omenirii, este cea care dă viață universului. Ea este prin esența sa o idee pură de ori-ce contact cu materia, și formează eternul ideal al existenței omenestii.

Prin concepțiunea acestui ideal, Platon formula pentru întiaș dată în dezvoltarea filosofii eline, aspirațiunile către un monoteism spiritual. De aceea cu drept cuvînt el a fost considerat mai tîrziu ca precursorul creștinismului.

VIII

Statul ideal.

Dar acest ideal etic era greu de realizat în toată întregimea sa. Toți oamenii n'au înțelepciunea și abnegațiunea necesară ca să înțeleagă importanța vieții sufletești, așa cum a înțeles-o Socrate. Majoritatea pune preț pe plăcerile sensibile și în cele mai dese cazuri urmărește scopuri cu desăvîrșire egoiste; de aceea Platon, alături de idealul etic, este silit să dea un loc și teoriilor realizabile în viața pămîntescă. Viața pămîntescă, de altmîntreli, este și ea o copie după lumea eternă a ideilor și ca atare i-se cuvine o atențiune din partea filosofului.

Acestei tendințe răspunde Platon prin teoria sa asupra Statului.

În dialogul *Republica* este arătată organizația Statului ideal, după cum în *Phedon* fusese arătat idealul vieții morale a individului. În teoria asupra Statului sînt ținute în seamă și condițiunile materiale, fiind-că fără acestea o societate nu se poate concepe; dar de sigur sînt ținute în seamă numai prin o concesiune făcută inferiorității omului: cu oameni absolut ideali, adică oamenii avînd numai viață sufletească, idealul Statului s'ar confunda în totul cu idealul moralei individuale.

Dar concesiunea este restrînsă pe cît poate fi cu putință.

Constituția Statului ar trebui să fie, după Platon, o constituție aristocrată. Con-

ducerea afacerilor publice să fie încredințată unui număr restrîns de filosofi, care să dicteze după cum vor socoti ei că este bine. Filosofii vor contempla lumea ideilor și vor judeca în ori ce moment ce este bine și ce este rău; nici legi nu le sînt lor de nevoie, de oare-ce rațiunea ține locul de lege. Filosofii nu au să se ocupe cu meseriile lucrative, căci aceasta i-ar abate de la meditațiunile lor și le ar macula rațiunea cu gînduri josnice și egoiste. Ei nu vor avea deci dreptul să aibă o proprietate și nu vor avea dreptul să aibă nici familie, pentru-că și familia aduce cu sine griji și scopuri deosebite de cele ideale. Traiul filosofilor va fi un traiu în comun; cu toții se vor împărtăși deopotrivă la bunurile pămîntesti. Ei formează elita socială care dă Statului direcțiunea și cultura trebuincioasă.

Restul cetățenilor apoi se împarte în alte două clase. Una este clasa de mijloc, a funcționarilor și apărătorilor Statului, în multe privințe pusă pe aceeaș treaptă de îndatoriri și drepturi ca și clasa filosofilor; iar cea din urmă o formează clasa muncitorilor de toate breslele. Acestor din urmă li se tolerează o viață mai puțin ideală și chiar legată de interesele materiale. Ei pot avea proprietate și familie, dacă acestea sînt cerute de interesele producțiunii economice; fiind-că menirea lor nu stă de cît în a produce și a întreține cele l'alte două clase superioare. Filosofii vor tolera clasei muncitorimii și abateri de la adevărata conduită morală; e destul numai ca ea să se mențină într'o mijlocie laudabilă și să asculte ordinile elitei.

Într'un Stat asemenea constituit, educațiunea cetățenilor ocupă, fără îndoială, primul loc. Scopul Statului este de a forma și de a reînvi din ce în ce cu mai spre bine compunerea claselor superioare, căci de la acestea depinde toată siguranța și dezvoltarea Statului. De aceea părinții din acele două clase superioare nu vor avea dreptul să și instruiască ei însuși copiii, căci atunci ar putea să-i îndrumeze pe o cale greșită, ci Statul va îngriji de întreaga lor educațiune. Copiii vor fi aleși de magistrați și conduși după consiliile juriilor întocmite pentru aceasta; ei vor primi o educațiune și îngrijire comună pentru a-i face astfel pregătiți pentru viață, din care să lipsească

IX

Critica sistemului lui Platon.

Un sistem filosofic nu poate fi nici-o-dată criticat pentru motivul că a luat o direcțiune și nu alta. Din momentul ce direcțiunea lui corespunde unei cerințe reale a naturii omenești, el este îndreptățit și valoarea sa rămîne, cu toate că aprecierile noastre asupra cerințelor naturii omenești pot să se schimbe după timp și loc.

Direcțiunea idealistă a sistemului lui Platon a corespuns și corespunde încă, fără îndoială, la o cerință fundamentală a naturii omenești. Căci aspirațiunile spre o viață ideală sunt înăscute firei omului; numai cîte-o-dată ele pot fi întunecate, dar nici-odată nimicite. De aceea, în contra direcțiunii însăși pe care Platon a dat-o filosofii sale nu se poate obiecta nimic. Stă în voia geniului să-și aleagă o direcțiune sau alta, după cum e constituită firea sa internă.

Critica se îndreaptă numai asupra formei în care este îmbrăcată direcțiunea fundamentală a sistemului. Argumentele culese din știința timpului; întrebuițarea ce s'a făcut cu ele; valoarea lor față de acelea pe care le presintă știința unei alte epoce...; acestea și altele de asemenea natură, singure ele pot forma obiectul criticii și al valorării. Aceiaș direcțiune poate fi într'adevăr susținută pe diferite argumente, fără ca prin aceasta valoarea direcțiunii în sine să fie schimbată; cea ce se schimbă e convingerea care însoțește unele argumente în deosebire de altele.

Și din acest punct de vedere judecînd filosofia lui Platon, găsim că argumentele principale cu care ea își susținea direcțiunea sa, astăzi cu greu s'ar mai putea socoti ca argumente convingătoare.

Critica asupra lor să poate resuma în următoarele puncte:

Platon ia ca o teorie științifică existența elementelor contrarii sau mai precis după terminologia obișnuită în logică: a elementelor *contradictorii*, în natură. După această teorie fenomenele naturii sunt explicate prin trecerea de la un element contrariu la altul. Elementele sunt *substanțe* și descoperirea lor se face prin dialectica rațiunii.

scopurile mici și egosite. Intreaga educațiune va sta în prepararea sufletului pentru a putea contempla mai tîrziu lumea eternă a adevărurilor și a desprețui plăcerile schimbătoare ale simțurilor. De acea tot ce ar putea să sădească în sufletul copilului o atracțiune pentru aceste din urmă, trebuie isgonit din școală. În primul rînd arta, fiind-că arta este o imitațiune după lumea sensibilă și prin aceasta cu atît mai depărtată de icoana eternă a ideilor abstracte.

Un asemenea Stat ideal cum ni-l descrie Platon se apropie mult de constituția pe care a avut-o dintre cetățile Eladei, cetatea Sparta. Și această asemănare poate chiar că nu este numai întimplătoare. Este foarte probabil, că victoriile repurtate de Sparta asupra Atenei, în timpul războiului numit peloponesiac, să fi atras atențiunea lui Platon asupra constituției acestei cetăți, pe care s'o fi conceput apoi ca un ideal pentru guvernarea poporului din Atena. Documentele istorice constată îndeajuns că spiritulul timpului de atunci era o asemenea tendință.

Dar dacă nu în constituția Spartei, Statul ideal așa cum l'a conceput Platon a găsit totuș un început de realizare mai tîrziu. Concepțiunea lui Platon a fost premergătoare concepțiunii eclesiastice și în timpul evului mediu Statul ideal platonian a primit un început de sancțiune reală. Deosebirea între ele a fost numai că elita socială numai era și în evul mediu formată de către filosofi, ci era formată de preoți. Deosebire însă numai de formă. Ca fundament, Statul conceput de părinții bisericii creștine precum și Statul ideal a lui Platon aveau tendința de a da întreaga conducere a societății în minile celor ce erau în măsură să cunoască adevărurile eterne.

Pentru Platon însă adevărurile eterne consistaseră în cunoștințele dobîndite rațional asupra lumii ideilor, pe cînd pentru părinții bisericii adevărurile eterne consistau în cuvîntul lui Dumnezeu dobîndit prin revelațiune.

Structura societății rămîne însă aceiaș în concepțiunea eclesiastică, așa cum era altă-dată în cea a lui Platon.

Știința propriu zisă era să consistă numai în această dialectică. — Astăzi o asemenea teorie este cu desăvârșire părăsită. Existența elementelor contrarii este gonită cu totul din știință și cu dinsa și explicarea dată prin ea fenomenelor naturii. În locul speculațiilor asupra *substanței* găsite în mod dialectic de rațiune, știința de astăzi pune experiența și observațiunea faptelor apoi cercetarea legilor după care aceste fapte se produc. Știința, în înțelesul platonian, conducea la fixarea unor elemente substanțiale, cari apoi puteau fi puse într-o lume aparte transcendentă și serveau de original lumii sensibile; știința de astăzi pleacă din contră de la observarea lumii sensibile și numai pe baza legilor găsite în domeniul acesteia din urmă ajunge să conchidă la existența unor principii superioare. Pentru Platon desfășurarea fenomenelor naturii era produsul hazardului și a subiectivității omului; pentru știința modernă desfășurarea fenomenelor naturii urmează legilor constante mecanice. — De aci apoi o principală diferență de metodă.

Platon, bazat pe existența elementelor contrarii pune un mare preț pe metoda *apagogenică*. Pentru el consecințele absurde ale unei teorii confirmau în deajuns adevărul teoriei contrarii. Ast-fel el ținea ca dovedite multe din teoriile sale numai prin aceea că arătase absurditatea teoriilor contrarii. Astăzi o asemenea metodă nu mai produce o convingere științifică. Oameni de știință nu o aplică de cât în matematică și acolo cu multă circumspecțiune.

Teoria lui Platon asupra lumii ideilor este construită în mare parte pe baza acestei metode apagogice, de aceea îndreptățirea ei astăzi ar fi greu de susținut. — O altă teorie fundamentală a lui Platon este iarăși teoria după care el admite că tot ce este rațional există, și reciproc tot ce există în realitate este și rațional. Ideile există, deci ele pot fi adevăruri cunoscute prin rațiune; iar tot ce nu participă la idei, ne-existând, nu poate fi nici cunoscute de rațiune. Această teorie a lui Platon care formează simbul dogmatismului său metafisic, este astăzi de asemeni înlăturată. Cugetătorii moderni fac o diferență radicală între argumentarea rațională a unui lucru și existența sa de fapt; pentru ei este în genere

admis, că realitatea nu se dovedește pe deplin prin simpla motivare rațională — Multe lipsuri presintă de asemenea teoriile lui Platon asupra Statului. În toate aceste teorii lipsește cu desăvârșire *înțelegerea istorică* a dezvoltării societății omenești; înțelegere ce ține un rol așa de însemnat în știința noastră modernă. În sfârșit ca o critică generală ce se poate îndrepta arhitectonicii întregului sistem al lui Platon este și următoarea. Dualismul său filosofic, cu lumea ideilor eterne de o parte și lumea aparențelor sensibile de altă parte, în loc de a da o soluțiune definitivă tendinței idealiste înăscută în om, îi deschide, din contra acesteia un drum spre întrebări încă și mai grele de cât cele rezolvate prin teoriile sale. Citind cine-va filosofia lui Platon, nu se poate opri de la reflecțiunile:

De ce, dacă lumea ideilor eterne exista prin sine și coprindea bunul suprem și divinitatea, a mai fost nevoie de o copiere a ei într-o lume sensibilă? De ce dublarea lumii, când cea eternă era prin sine însăși suficientă?

Față de lumea ideilor eterne și invariabile, lumea noastră sensibilă pare de sigur un infern, dar la ce bun existența acestui infern? Pe cât timp ideile reprezintă după Platon numai ele singure realitatea și perfecțiunea, iar materia este un ce indefinit și fără substanță; de ce cu toate acestea numai cu timpul se săvârșește biruința ideilor asupra materii și în special omenirea trebuie să lupte pentru a înțelege și practica adevărul bunului suprem?

În ce scop toate sbuciumările și erorile omenești, când rațiunea ar fi putut să demonstreze omului încă de la prima sa arătare, că există numai binele și numai adevărul?

La aceste întrebări filosofia lui Platon rămâne fără răspuns.

Dar pentru aceasta nu direcțiunea ei fundamentală este greșită, ci numai sistemul în care ea și-a grupat argumentele.

Direcțiunea idealistă a continuat în filosofie și după Platon și va continua încă în viitor pe cât timp va fi o cultură omenească; numai sistemele prin care filosofia caută să susțină rațional această direcțiune sunt supuse la schimbările, pe care le aduce cu sine dezvoltarea științei și a societății.

De aceea progresul filosofiei consistă în adaptarea treptată a sistemelor filosofice la cunoștințele și felul de organizare a unei

societăți, pe cînd tendințele fundamentale ale filosofii, fiind legate de firea internă a omului, rămîn mai tot-deauna aceleași.

O SCHIȚĂ ISTORICA ASUPRA STAREI BUCOVINEI IN TRECUT ȘI PRESENT

III

În privința școlară, Bucovina pe timpul încorporării sale la Austria avea cite-va școli domnești și mănăstirești, iar după încorporare administrațiunea militară se îngrijii încă pentru întemeierea de școli, lăsînd în Bucovina, în anul 1786, 32 școli, în care an însă ea spre cea mai mare a ei nefericire fiind împreună cu Galiția, conducerea școlilor bucovinene trecu spre nespusă pagubă și înjosire a instrucțiunii sale la dirigătorii școlară din Liov, numită «Consensul normal de studiu» în frunte cu guvernul galițian și inspectoratul școlilor normale pentru Galiția răsăriteană.

În anul 1793 guvernul sistă intenționat obligativitatea învățămîntului din Bucovina, lăsînd în voia comunelor de a-și face școli sau ba. Fructele dispozițiunii acesteia începură în curînd a se arăta, în cit și cele 32 școli cu învățatori românești, rămase din timpul administrațiunii militare, începură a scădea în timpul cel mai scurt, rămînînd numai 14.

În anul 1812 cele mai multe școli din Bucovina fură prefăcute în școli catolice, iară în anul 1816, casîndu-se amîntitul inspectorat al școalelor normale din Liov, inspecțiunea asupra școlilor bucovinene trecu sub consistoriul romano-catolic din Liov, care chiar de la început cu o tiranie ne mai pomenită dete ordine stricte, ca nici un învățator român să nu mai fie primit la vre-o școală din Bucovina, dacă nu va trece mai întii la unire. Învățătorii nevoind să se lase de legea lor strămoșească, ei

fură înlocuiți cu Galițieni, cari prigoneau, băteau, schingiuiu și maltratau în modul cel mai neomenos pe bieții școlari români, oprindu-le cu strictetă de a vorbi limba română, ci numai cea polonă și germană, iară dacă vre-unii se încumetau a vorbi românește îi supuneau la fel de fel de schingiuiiri, îi făceau de rușine înaintea celor-lalți școlari zicîndu-le că vorbesc limba țigănească, le atirnav de gît tăblițe cu chipuri de măgari și porunceau celor-lalți copii ca trecînd pe lingă dinșii să-i scuiepe.

Cu aceste proceduri tiranice constrîneră pe bieții copii români ca să fugă de școală ca de para focului, rămînînd ast-fel în întunerice, așa în cit în anul 1848 în Camera împărătească din Viena au fost deputați români, cari spre marea noastră durere și spre rușinea Galițienilor și a Austriei, care se pretinde luminătoarea popoarelor sale, nu știau nici să citească nici să scrie, iar puținii învățatori români vîzîndu-se cu școlile închise și alungați din posturile lor, mulți din ei erau nevoiți a lua lumea în cap și a-și căuta refugiul la mamă Moldova.

Ast-fel deci prin prigonirea și ura înverșunată a guvernului galițian, a consistoriului romano-catolic și a fanaticilor preoți catolici, prin cari se făcea inspecțiunea școlilor din Bucovina biata limbă românească nu mai putu fi cultivată prin școli, ci se păstrează numai prin moștenire de la tată la fiu.

Acest timp de degradare și robire a

școlilor bucovinene ținu 64 ani, pînă ce după nenumărate reclamațiuni și proteste ale consistoriului, mai ales de la 1816—50 școlile populare în acest din urmă an au trecut sub privighierea consistoriului ortodox din Cernăuți, sub care se mai afla abia din 7 Iulie 1848 unica școală din Cernăuți.

Acesta începu a inspecta școlile populare prin protoerii districtuali numiți și «privighietori districtuali ai școalelor populare».

În timp de 19 ani consistoriul se nevoi din rășputeri, cu toate piedicile puse acum chiar de guvernul local, pentru înființarea de școli populare, ceea-ce în parte și-i succese. În urmarea dispozițiilor legii împărătești din 14 Maiu 1868, școlile din toată Austria fiind luate de sub inspecțiunea bisericească și supuse inspecțiunii autorităților civile, trecură și cele de sub consistoriul din Cernăuți sub supravegherea guvernului local (1), care regulează toate afacerile școlilor primare și secundare bucovinene și le supraveghează prin consiliul școlar al țării, presidat de însuș guvernatorul (președintele) țării și le inspectează printr'un inspector general pentru școlile secundare și primare, care este ajutat în inspecțiunea școlilor primare din țară, afară de orașul Cernăuți, care are un inspector propriu pentru școlile primare supus direct primăriei locale, prin 2 inspectori ajutori, unul pentru limba română, și altul, cu începere din anul trecut, pentru limba ruteană, precum și prin 9 inspectori districtuali.

Pe lîngă consiliul școlar al țării, mai sunt încă 2 feluri de consilii școlare: Consiliul școlar districtual presidat de căpitanul districtual (prefectul) care se ocupă cu afacerile școlare primare ale districtului, fiind subordonat direct consiliului școlar

(1) Trebuie de notat că autoritatea supremă a tuturor școlilor din Austria, prin urmare și a celor din Bucovina este ministerul de culte și instrucțiune din Viena.

al țării, apoi consiliului școlar comunal presidat în regulă de preotul comunei dar une-ori și de un civil, care se ocupă cu afacerile școlare ale comunei, fiind în prima instanță supus consiliului școlar districtual, iar prin și împreună cu acesta consiliului școlar al țării.

În privința compunerii celor 3 feluri de consilii școlare ale Bucovinei notăm următoarele: a) consiliul școlar al țării se compune din președintele țării ori din locțiitorul său, din 2 membri ai comitetului țării, din 2 preoți de religiunea ortodoxă, din unul catolic, unul evangelic, din rabinul jidovesc, din 2 profesori și dintr'un consilier comunal al orașului Cernăuți. b) consiliul școlar districtual se compune din căpitanul (prefectul) districtual, din cîte un preot de religiunea ortodoxă, catolică, evangelică și un membru al legii mosaice, dacă fie-care din aceste confesiuni au în ținut mai mult de cît 2.000 de suflete, apoi din directorul unei școli secundare, dacă se află în district, ori a unei școli capitale, după aceea dintr'un învățător ales de adunarea învățătorilor districtului, în fine din 2 membri aleși de district ori din 2 membri aleși din comitetul țării. c) Consiliul școlar comunal constă dintr'un membru al bisericii, unul al școlii, unul al comunii, și din patronul școlii.

În anul 1870 consistoriul predînd actele consiliului școlar al țării i-a dat în seamă 108 școli deja înființate prin comune, și 104 școli, pe cari începuse a le face. Ce deosebire între rodnică activitate și bunăvoința consistoriului ortodox bucovinean în privința zelului pentru înaintarea culturii populare față de activitatea guvernului galițian și a consistoriului romano-catolic din Liov!

Administrația galițiană civilă și bisericească după o activitate de 64 ani a predat consistoriului ortodox al Bucovinei ridicolul număr de 50 școli populare (pri-

mare), pe cînd acesta din urmă după o scurtă activitate numai de 19 ani predă consiliului școlar al țării nou înființat un număr mai mult de cît împătrit.

Din anul 1869 încoace autoritatea bisericască a Bucovinii are numai inspecțiunea asupra învățămîntului religios.

În timpul de 25 ani (1870—94) consiliul școlar al țării a ridicat numărul școlilor primare de băeți, fete și mixte la cifra de 319, dintre cari 102 sunt curat române, 122 curat rutene, 24 româno-germane, 12 româno-rutene, 8 ruteno-germane, 9 româno-ruteno-germane, 4 germano ruteno-polone, 8 germano-româno-ruteno-polone, 24 curat germane și 6 de alte naționalități.

În ce stare de babilonie a ajuns sărmana Bucovină, cea locuită dintru început numai de Români și cu școli române, cînd astăzi într'o singură școală și clasă se propune în cite 2, ba cite 3 și chiar în cite 4 limbi! Se înțelege, că în toată amestecătura aceasta de limbi, copiii români cad tot-dauna jertfă Slavismului susținut de guvern, așa în cite cele 53 școli cu una sau mai multe limbi de propunere pe lângă cea română ne presintă tot odată niște focare vii pentru propagarea Slavismului, dar în acelaș timp și niște locuri înfiorătoare, niște morminte oribile, unde limba română trage de moarte și se află în agonia cea mai cumplită.

Cheltuelile pentru școlile primare sunt lăsate în sarcina comunelor, cari pentru trebuințele școlilor și lefurile învățătorilor sunt nevoite a plăti adausuri la bir de 10 % și mai mult, dîndu-se adese și împrumuturi bănești fără procente din fondul școlar al țării pentru zidirea și susținerea de școli, pe cînd Statul contribuie la susținerea școlilor primare din Bucovina anual cu ridicola sumă de 4.417 fiorini.

Trebue să amintim, că e o raritate mare, cînd vre-o comună română să poată căpăta vre-un împrumut pentru zidire de școli din fondul școlar al țării, făcîndu-se de regulă

toate înlesnirile numai străinilor, de unde se și explică numărul cel mare de școli cu mai multe clase la națiunile străine din Bucovina, pe cînd bietezele comune românești, aduse la sapă de lemn de Jidovi și alți străini răpitori și dușmani, își ghemuesc în cea mai mare parte copiii lor într'o singură odae cu un singur învățător, care e nevoit cele 6 despărțituri cu 6 ani de învățămînt să-i împartă ast-fel, ca 3 despărțituri să frecventeze școala în fie-care zi numai înainte de amiază-zi și cele-lalte 3 numai după amiază-zi, de unde reiese, că cu toată silința ce și-ar da un învățător în așa pozițiune, rezultatele reale după 6 ani de zile, nu sunt, și nici nu pot fi satisfăcătoare.

Pe lângă școli primare, Bucovina mai are și următoarele școli: Școala de coșărcărit din Storojinet; școala de lemnărie din Cîmpu-Lung, înființată la anul 1895; o școală de moșit din Cernăuți, cu un curs de un an; școala cantorală ortodoxă din Cernăuți, cu un curs de 3 ani; 3 școli spre îndeplinirea cunoștințelor în meserie, a căror cursuri se țin mai ales seara; o școală propriu zisă de meserie, în Cernăuți, deschisă în anul 1873 și prefăcută în anul 1874 în o școală cu un curs de 6 clase, în care de la anul 1886 încoace sunt întrolocate următoarele 5 școli: școala pentru clădiri, școala de comerț, școala de stolerie pentru clădiri și mobile, școala de perfecționare în cunoștințe de meserii, și școala de cunoștințe comerciale; apoi școala agronomică din Cernăuți deschisă în 29 Octombrie 1871, ai cărei studenți de la anul 1886 încoace, sunt obligați a face și maturitatea; școala pedagogică (1) din Cer-

(1) Din anul 1786—1848 pe lângă școala capitală primară din Cernăuți era atașată o preparandie cu un curs numai de 6 luni, în care învățau cei ce voiau să fie învățători, iar de la 1848—71 aflăm o preparandie împreună cu școala «trivială» ortodoxă din Cernăuți, ai cărei primi profesori erau profesorii de la institutul teologic, avînd un curs de 2 ani.

năuți deschisă în anul 1871 cu un curs de 4 clase pentru băieți, adăugându-se în anul 1872 și o preparandie de fete cu un curs de 4 clase, a cărei întâia clasă în urma unei decisiuni ministeriale din 22 Iunie 1879, are să fie deschisă tot din 2 în 2 ani, mai adăugându-se: la anul 1873 o școală de băieți primară model pentru exercițiu, apoi la 1876 o școală de fete primară model pentru exercițiu, și o școală numită «grădina de copii». Mai este apoi și un curs pregătitor pentru intrarea în pedagogiu pentru băieți de 1 an, iar pentru fete de 2 ani, precum și o școală de fete pentru lucrul de mână cu un curs de un an. Școala reală greco-orientală din Cernăuți înființată cu uricul din 4 Septembrie 1862 și deschisă în 4 Septembrie 1863, completându-se treptat pînă în anul 1870 cu un curs de 7 clase, un gimnaziu superior în Cernăuți înființat la 1819 avînd de la 1819—48 numai 6 clase

cu limba de propunere latină, iar de la 1848 încoace 8 clase cu limba de propunere germană; gimnasiul ortodox-oriental din Suceava înființat în 16 Septembrie 1860 cu un curs de 8 clase, la care s'a anexat de la 1881—84 un gimnaziu inferior cu 4 clase paralele cu limba de propunere română; gimnaziul din Rădăuți deschis la 1 Octombrie 1872 cu un curs numai de 4 clase, iar de la 1882—85 complectîndu-se treptat într'un curs de 8 clase.

În fine, Bucovina are și o Universitate cu 3 facultăți cu cursuri de cîte 4 ani: facultatea teologică, pe lingă care e atașat internatul teologic (seminarul clerical); facultatea juridică, pe lingă care e atașat și un curs de contabilitate de 1 an; facultatea filosofică (de litere, filosofie și științi), pe lingă care e atașat și un curs de farmacie de 2 ani.

(Va urma)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ALBANEZII ȘI AROMÂNII

În timpul din urmă, Albanezii s'au pus așa de mult în evidență și viitorul lor cel mai probabil e atît de asemănător și intim legat de al Românilor macedoneni, în cît am crezut că nu vor fi fără interes pentru cititorii «Ligei Române» cîte-va reflecțiuni asupra acestui viteaz popor.

Albanezii sunt răspîndiți mai peste tot în partea sudică a Peninsulei Balcanice, dar în masse compacte ei se află într'o regiune a Turciei, în Albania, limitată la Nord cu Montenegro și Bosnia; la Sud cu regatul Greciei; la Est cu Macedonia și Tesalia iar la Vest cu Marea Adriatică și Marea Ionică.

În număr de aproape trei milioane, Albanezii profesează ca cult trei religii: Majoritatea populațiunii e mahomedană; vre-o trei sute de mii și cei cari se află prin Epir

și Albania sunt ortodoksi; cam tot atîtea sunt catolici și locuesc partea dinspre Scutari.

În privința originii, Albanezii se dau de descendenți direcți ai Pelasgilor. D-l Hajdeu, în studiul său «Strat și substrat», se exprimă ast-fel asupra acestui punct:

«Pe Peninsula Balcanică, întru cît ne putem urca ceva mai sigur pe scara timpului cu ajutorul scriitorilor și al monumentelor, cinci-șase-șapte veacuri înainte de Crist; ne întîmpină două straturi etnice învecinate: ginta greacă și ginta tracică, ambele supra-puse unui substrat comun pelasgic. Ori-cum, fie Hamiți, fie Semiți, fie Indo-Europeni, Pelasgii n'au fost Greci și n'au fost Traci, însă Tracii și Grecii, descălcînd în Europa, găsiseră pretutindeni o grasă pătură pelasgică și pretutindeni s'au amestecat cu

ea, ast-fel că ei știau că nu sunt Pelasgi, dar știau tot-odată că se trag din Pelasgi, de unde aserțiunile cele contrazicătoare în aparență la scriitorii antici cari deosibesc foarte lămurit pe Pelasgi, pe Greci și pe Traci unii de alții, și totuș adesea îi împleticesc la olaltă.

Cu acest prim raport de strat și substrat se începe istoria Peninsulei Balcanice, și se desfășoară apoi de atunci, la intervaluri depărtate, prin alte două raporturi, analoge:

1). Peste cea mai mare parte din stratul tracic, devenit la rîndul său substrat, se așează Latinii, dînd naștere naționalității traco-latine a Românilor;

2). Peste cea mai mare parte din stratul român, devenit la rîndul său substrat, se așează Slavii, dînd naștere naționalității româno-slavice a Sirbilor și naționalității româno-slavice a Bulgarilor.

Din prima amalgamare — latinizarea Tracilor — se sustrage numai neamul albanez, unicul supraviețuitor nemijlocit al stratului anti-latin și acela mulțumită căruia noi putem ști astăzi, cam ce fel de ginte a fost cea tracică, ceea ce n'am ști aproape de loc după puținele date lingvistice și etnice, împrăștiate pe ici colea în literatura clasică.»

Lăsînd pentru un articol viitor controversele istorice pline de revendicațiuni din partea Albanezilor asupra Grecilor, — și traiul Albanezilor o chestie foarte interesantă, — ne vom ocupa deocamdată de propaganda albaneză.

De la căderea ultimului prinț al Albaniei, Schenderbei (1444), conștiința națională la Albanezi a căzut într'o nefastă adormire.

Halul în care i-au adus vicisitudinile timpului, desbinîndu-i prin religii, — lipsa de cultură și ast-fel felul cum se face propaganda, opun cauzei albaneze dificultăți dacă nu insurmontabile, în ori-ce cas foarte grele de invins.

Drepturile de cari se bucurară Albanezii

mahomedani, egale cu ale Turcilor face ca chestiunea albaneză să fie foarte puțin populară în Albania proprie.

Propagandiștii creștini afară din imperiul turcesc fac propaganda lor după vederile Statelor în care se află. Ast-fel, după cît știu, Albanezii din Italia au făcut propuneri guvernului Crispi să intervie pentru atașarea Albaniei la Italia; cei din Grecia sunt așa de înfocați ortodoxi, că n'ar cruța nici avere nici viața ca să poată vedea patria lor contopită cu ortodoxa Grecie; numai cei din liberala Românie pot avea vederi deosebite, contrarii chiar, cu acelea ale diplomaților Țării.

Că înainte de cunoașterea Românilor, diferitele propagande găsesc în București mijloace pentru ori-ce plănuiți contra împăratului otoman, nu miră pe nimeni care cunoaște caracterul poporului român și istoria lui; că filelenismul a putut să prinză în mrejele sale pe un Mușicu, un Zappa, Avramidi etc., iar nu e de mirare; dar ca în 1897, cînd Românii macedoneni au luat chiar armele ca să-și apere țărișoara lor, — să se pornească în București curente care sunt contrarii aspirațiunilor acestora, aceasta nu e de admis.

Pentru toți aceia cari cunosc chestiunea macedoneană înainte de 1894, chestiunea Mărgărit, este știut că Românii macedoneni preferă *statul-quo* ori-cărei ocupațiuni din partea vecinilor creștini; mai este cunoscut și faptul că Români macedoneni, avînd încredere în Albanezi, a căror soartă este asemenea cu a lor, au propus Turciei *Tripiedul*, adică un imperiu turcesc susținut de Români și Albanezi, cari vor servi de sentinele granițelor dinspre Nord și Sud ale imperiului. *Ori-ce curent dar care vizează acum o atingere Statului turcesc este contrar Românilor macedoneni, prin urmare, contrar Românismlui, și ca atare nu ar trebui să fie susținut în capitala României.*

La 1884, după cît am putut să mă in-

formez, se fondează în București o societate albaneză, prima societate cu scopul de a răspîndi cultura printre frații lor din Turcia. Cu cîți-va ani după aceea, societatea deschide în București o școală albaneză-română, care avea menirea să prepare corpul didactic pentru școlile albaneze din Turcia. Acea societate și școala pe care o susține, au ajuns astăzi la minimum posibil și se zice că cauza acestei decăderi ar fi prigonirea ce o pun la cale Albanzii bogați din țară contra membrilor acestei societăți; și ceea ce e mai rău, aceste prigoniri sunt datorite faptului, că societatea «Dritta», prin organul său «Schipitari» a vorbit contra Rușilor, contra Grecilor, toți creștini, și pentru Turci. Dacă, cu adevărat, acesta este motivul persecuțiilor, nu putem decît să-l regretăm.

Societatea «Dritta» susținînd pe Turci și avînd ca scop cultivarea Albanzilor era un puternic sprijin pentru ajungerea planului Românilor macedoneni.

Albanzii nu datoresc culturai grecești, mai mult decît Românilor macedoneni, dar trebuie să ne înțelegem. Dacă Grecii, instrucțiunea pe care ne-au dat-o ne o da așa numai, ca să ne lumineze pentru că eram creștini, cu toate că le am plătit în destul și cu bani și cu viața multor eroi armâni și albanezi căzuți în luptele pentru independența Grecilor, totuși am primi să-i ajutăm în viitor și să le mai fim și recunoscători; dar dacă au făcut-o cu scopul de a-și crea din noi instrumente cu cari să-și satisfacă poftelile lor de cucerire, vom regreta ceea ce au făcut ai noștri pentru Greci și i vom desprețui pe viitor.

Să analizăm puțin faptele ca să ne convingem de adevăr :

Pentru ca un sat românesc sau albanez

să aibă școală, pînă la 1868—70, trebuia să angajeze un institutor grec pe contul lor. Imi aduc aminte bine, cînd la deschiderea școlii române în Gopeși o mulțime de băeți săraci au părăsit școala greacă și au venit la cea română, pentru că acolo trebuia să plătească cîte 15 Fr. pentru institutori și alți cîți-va Fr. pentru cărți, iar aici totul era gratuit.

Va să zică, pînă cînd Românii și Albanzii nu aveau cum se instrui, ca să capete un învățător grec, trebuia să-l plătească, iar după ce, pentru Românii macedoneni frații lor liberi le-au venit în ajutor cu mijloace ca să-i cultive, atunci și Grecii au început să facă aceasta gratuit.

Dacă Grecii nu urmăreau decît cultivarea noastră, de ce nu s'au retras bucuroși, îndată ce ne-au văzut în stare să ne cultivăm fără sprijinul lor; de ce prin organele lor — arhieriei — au făcut atîtea intrigi, încît primii institutori români au avut să sufere un adevărat martiraj; de ce Turcii ne lasă să avem școli românești, iar arhieriei ne opresc de a ceti în limba noastră prin biserici; de ce patriarhatul, unde influența greacă este atît de puternică; preferă să ne vază schismatici în loc să dea ascultare delegaților poporului român cari de 5 ani îi cere un episcop? Aparițiunea armatelor grecești la frontiera Tesaliei și în Epir ne dă adevăratul răspuns: Albanzilor nu neglijați a lua în seamă, că împreună cu ocupațiunea greacă începe perirea limbei noastre; prin persecuțiuni sau prin alte mijloace asimilarea sau peirea elementului român și albanez este singura garanție a existenței unui Stat grec, care ar cuprinde și Epirul și Albania.

Crist Otto.

CRONICA GENERALA

ZEL DE PRISOS

Cetitori noştri vor fi remarcate de sigur, cită silință ne dăm noi a cultiva spiritul de conciliațiune și de bună înțelegere între toți Români, cari vor într'adevăr ca lupta fraților noştri în contra maghiarisării să nu fie împiedicată de zizaniile dintre noi, cei din țară.

Astăzi cu toții suntem convinși, că patriotismul nu trebuie proclamat monopol al vr'unei fracțiuni din partidele noastre

Cu toții știm deosebi sentimentele oamenilor noştri politici de dificultățile ce li se ivesc lor, când ei sunt chieși a ocupa funcțiuni oficiale în fruntea țării.

E deci natural, ca toți Români de inimă să stăruească a-și stringe rîndurile și să evite a provoca și alimenta noi certuri și noi desbinări între cei ce-și sacrifică puterile lor în serviciul cauzei naționale.

Din acest punct de vedere, trebuie să regretăm atitudinea, pe care o ia *Tribuna Poporului* din Arad față cu Liga.

Ziarul de care vorbim făcuse în iarna aceasta cite-va observații pasionate la adresa citor-va membrii din comitetul Ligii. Credeam, că e un *lapsus*, și nu l'am relevat.

Azi citim în același ziar un prim-articol, sub titlul «Liga», în care autorul, după

ce isprăvește un diferend cu *Tribuna* din Sibiu, ține să intercaleze și următoarea observație:

Vorba e însă că pentru a face ca în viitor să nu se mai întimple asemenea nenorociri, trebuie a se mărturisi greșelile săvârșite.

Frații din țară au trecut peste acest pas.

Comitetul așa zis «nou» (al Ligei *disidente*) care avea president pe dl Ioan Grădiștean, s'a *disolvat* (!) și așa știm, tot cei cari au acusat, au mers în urmă să roage pe «trădătorii» de mai înainte să se împace....

Intrebăm pe autor: ce rost să aibă astăzi asemenea înțepături?

Mai înțelegeam, ca în mijlocul discordiilor din anul trecut, oamenii din ambele tabere să se enerveze și să scrie pasionat sub impulsuinea momentului, dar din moment ce disensiunile în Ligă au fost înlăturate și ea este unită, de ce revine tocmai *Tribuna Poporului*, pe acest ton, asupra acestor disensiuni?

Tribuna Poporului să fie liniștită: cauzele, peripețiile și soluțiunea crizei din Ligă o vom fi cunoscînd noi mai bine, decit ea, — și de aceea costatăm cu regret, că organul aradan nu-și dă seamă de impresia rea pe care o produc asemenea apreteșeri, pe cit de greșite, pe atit de tendențioase.

INFORMATIUNI

Miine, Duminică, 11 Mai, vor avea loc alegerile de delegați ai Secțiunii de București pentru congresul Ligii.

Alegerile se vor face în localul Ligii, Strada Nouă 6, de la orele 2 — 5 p. m.

Toți membri Ligii sunt invitați a lua parte la aceste alegeri.

*

Secțiunea «Ligii pentru unitatea culturală a tuturor Românilor» din *Roman* s'a întrunit, în ziua de 22 Aprilie trecut și și-a constituit comitetul, în modul următor:

D. Al. Delimarcu, deputat, președinte; d. I. Verner și G. Boteș, vice-președinți; d. M. A.

Gheorghiu, casier; d. P. Negrescu, secretar; d. Al. V. Morțun și d. T. Petrescu, membri.

*

În mai multe orașe de peste munți Români au serbat și anul acesta aniversara măreței zile istorice de 3/15 Mai.

Tinerimea română de la universitățile din Viena, Budapesta, Graz, München, Cluj a aranjat cu această ocazie mici întruniri în cari evenimentele dela 1848 au fost reînprospătate în memoria asistentilor.

S'a trimis apoi, ca în toți anii, telegrame omagiale ziarelor naționale din Transilvania și conducătorilor poporului român.

*

Concert în beneficiul Ligii. La Rîmnicu-Sărat a avut loc Duminică trecută un concert de diletanți ce s'a dat în beneficiul Ligii. Asistență așa de numeroasă nu s'a mai văzut la nici unul din concertele ce s'au dat pînă acum în acest oraș, iar producțiunile musicale au întrecut toate așteptările publicului.

Acest concert a fost organizat de către președintele Secțiunii R. Sărat, D. Dr. Blasianu, cu concursul doamnelor Ciorney, Friedmann, Blasianu, Iorgulescu și L. Oroveanu, și al domnilor Filip, Tzintzu, Valerianu, D.Gheorghiu, Niculescu Muscă și Smerea.

Bogatul și variatul program număra 14 piese, din cari: patru roluri de piano forte («*Loreley*» de Seeling «*Valsul V*» de Durand, «*Souvenir de Varșovie*» de Schülhoff și «*Dans Spaniol II*» de Movskowski), — trei quartete instrumentale aranjate pentru două vioi, violoncel și pian («*Andante și Rondo*» de Haydn, «*Simfonia III*» de Danela și «*Edelweiss*» de Blumer) — trei bucăți pentru voce («*Musica proibită*» de Gastaldone «*Faites lui mes aveux*» de Gounod și «*Am văzut-o*» de Denez), — două solo pentru vioară («*Mazurka-fantasia*» de Kneisel și «*Steaua României*» de L. Wiest), — o bucată pentru flaut («*Polca concertantă*» de Popp), — și, în fine, dintr'un quartet vocal umoristic, cu acompaniament de pian («*Cisla*» de Porumbescu).

Doamnele Ciorney și Friedmaun, pianiste distinse, au executat în mod magistral piesele pentru piano-forte solo și nu au nevoie de elogii; iar doamnele Blasianu și Iorgulescu, cari au acompaniat mai toate cele-lalte piese, au fost admirate pentru precisiunea și finețea cu care au știut secunda pe soliști și quartetele. Doamna L. Oroveanu și d-l Tzintzu fermecaseră auditorul prin vocile lor plăcute și prin arta, cu care au nuanțat bucățile cîntate. Domnii Dr. Blasianu, Z. Filip și G. Valerianu au mînuit bine arcușul și au interpretat admirabil quartetele. Bucățile pentru vioară și flaut, executate de d-nii dr. Blasianu și d. Gheorghiu, au încîntat sala; iar quartetul vocal, executat de d-nii G. Niculescu, Z. Filip, N. Muscă și V. Smerea, a avut un succes deplin ca compoziție musicală și a înveselit mult lumea, prin textul său glumeț.

Aplause nesfîrșite au urmat după fie-care din piesele executate, dintre cari multe au fost bisate.

Căldura, cu care publicul rîmnicean a primit acest prim concert de diletanți, a dat naștere ideii și dorinții de a se organiza în localitate o societate filarmonică, — idee, ce am dori s'o vedem cît mai curînd realizată nu numai la R. Sărat, ci și în alte orașe provinciale.

Orfeu

*

Ungurii din Budapesta sunt foarte nervosi, cînd se ivește cîte o trupă de artiști germani în capitala Ungariei să dea vr'o reprezentație.

Deși Budapesta este locuită aproape pe jumătate de populațiune germană (șvăbească), nici un teatru german nu există acolo. Șovinismul maghiar a împiedicat ori-ce încercare a Nemților din Budapesta de a-și clădi un nou teatru, după ce cel vechiu arsese mai anii trecuți.

Dar nici trupele teatrale germane ce au încercat să vină din cînd în cînd să deuteze, n'au reușit la nimic, pentru-că poliția ungurească nu le da voie să-și exercite arta lor în nemțește.

Acum de curînd însă se anunță o parte a artiștilor celebrului *Hofburgtheater* din Viena. Poliția n'avu încotro: erau artiști ai teatrului *imperial*, ea trebui să cedeze. Dar vai de capul ei: presa maghiară, în frunte cu *Magyar Hirlap*, atacă cu extremă violență pe guvern că a în-cuvîntat debutul acestor artiști germani.

Ziarele ce tipă așa grozav, cred că asemenea reprezentațiuni artistice ar putea trezi conștiința națională a populațiuni germane și ast-fel s'ar primejdui opera de maghiarizare.

Așa d. p. exclamă un ziar:

«Si nouă ne place arta dramatică germană, dar nu aici, ci în orașele germane. Da, suntem popor ospitalier, dar nu pentru cei ce vin să ne incurce în opera de maghiarizare.

Pot să vină și trupe teatrale germane în Capitala noastră, dar nu acum, ci mai tîrziu, cînd Nemții noștri vor fi deja maghiarizați!.....

*

Aflăm că societatea de publicitate generală în Orient, cu reședința în Constantinopol, tipărește, sub titlul «*Le Guide-Itinéraire du voyageur en Roumanie*» o interesantă scriere în acest gen.

*

Duminică, 4 Maiu, s'a săvîrșit la Lugoj (în Banat) intronizarea P. S. S. Părintelui Episcop gr. catolic Dr. Demetriu Radu.

Intrarea P. S. S. în Lugoj s'a făcut între entusiaste ovațiuni din partea populațiunii românești de ambele confesiuni (gr. catolică și gr. orientală.)

Seara i s'a făcuto splendidă manifestațiune de simpatie. În un imens conduct de torțe și lampioane, poporul s'a dus la rezidența episcopescă să salute pe noul cap al diecesii.

A doua zi s'a făcut în frumoasa biserică catedrală, cu pompa obișnuită, intronizarea.

P. S. S. a cucerit, de la intrarea sa în Lugoj, simpatiile credincioșilor săi.

Trimitem și noi P. S. S. toate urările noastre de bine.

*

Secțiunea Predealului s'a întrunit la 6 Maiu și a ales delegați pentru congres pe următorii domni: P. C. S. Părintele *Arhimaudrit Dionisie Simionescu*, președintele Secțiunii, *I. Igiroșeanu* vice președintele și *I. G. Babeș*, fostul președinte.